

Namnpubliceringar och journalistisk etik

I en medievärld där allt är en knapptryckning bort kan det tros att synen på när det är ok att publicera namn på någon som begått ett brott eller varit med i en olycka har blivit mer tillåtande. Så är det inte. Åtminstone inte om personen befinner sig utanför den offentliga sfären. Det visar resultaten från den tolfte Journalistpanelen, JP12, genomförd vintern 2020.

Synen på namnpublicering

”Det är svårt för svenska brottslingar att bli kändisar på riktigt”. Det konstaterar JMG-forskarna Bengt Johansson och Britt Börjesson i boken [Uthängd – inte bara #metoo](#) (2020:134). De menar att det beror på att professionella nyhetsmedier i regel anonymiserar personer som har begått brott. Ännu större är hänsynen till offer för olyckor och brott. Bakgrunden till dessa konstateranden finns i resultaten från den senaste Journalistpanelen (JP12), genomförd januari-mars 2020.

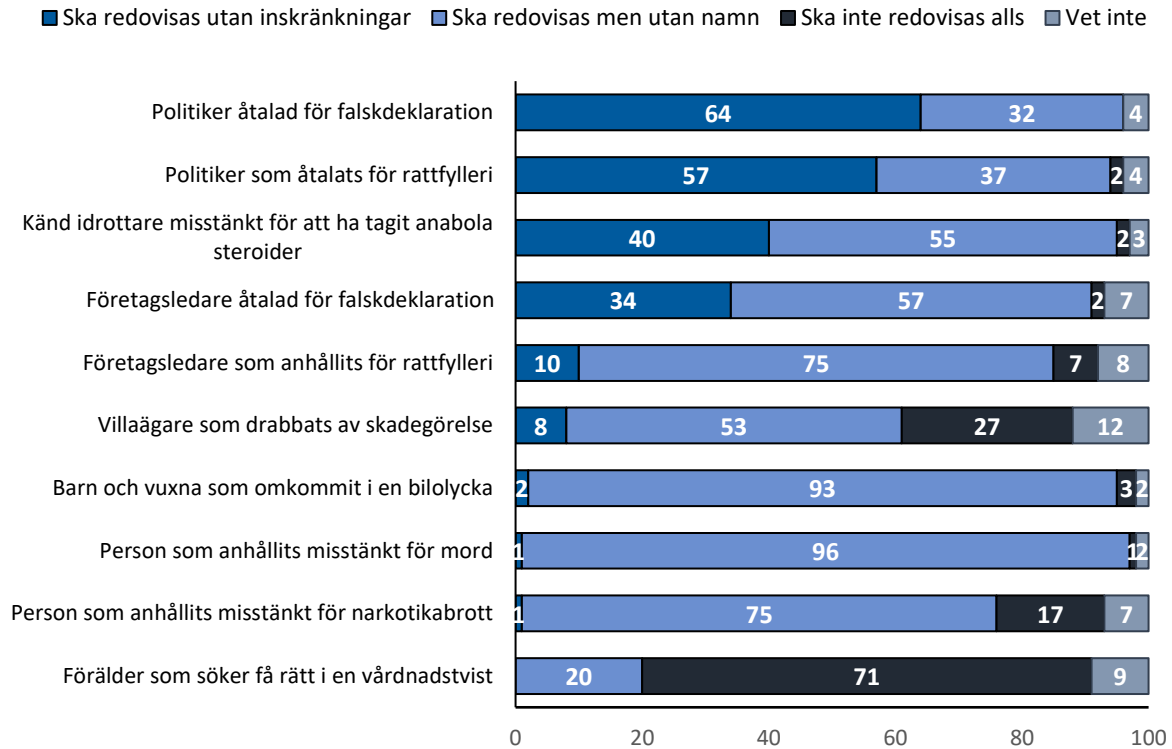
Undersökningen visar att trots att nästan all information finns endast en knapptryckning bort, fortsätter svenska journalister att hålla hårt på de medieetiska reglerna. I balansgången mellan att freda privatlivet och samtidigt publicera sådant som är av oavvisligt allmänintresse, gör journalister en tydlig skillnad mellan personer som befinner sig i den privata sfären och personer som befinner sig i den offentliga sfären.

En majoritet anser att en politiker som står åtalad för falskdeklaration eller som har åtalats för rattfylleri ska namnges, 64 respektive 57 procent (figur 1). Kända idrottare som tagit anabola steroider och företagsledare som ägnat sig åt falskdeklaration kan också riskera att få namnet publicerat. Fyra av tio journalister menar att namnet på idrottspersonen ska göras känt, medan en av tre anser att företagsledarens namn ska publiceras.

För personer utanför offentlighetens ljus råder dock stor restriktivitet. Nära nog samtliga journalister menar att privatpersoner som har förolyckats eller begått brottslighet inte ska namnges i nyheterna (figur 1). Det finns också en tydlig gräns för när en händelse *inte* ska publiceras, exempelvis om det rör en förälder som befinner sig i en vårdnadstvist. Endast 20 procent tycker att en sådan händelse ska redovisas – och då utan namn – medan 71 procent anser att den inte ska redovisas alls.

Journalisterna i studien gör huvudsakligen likartade bedömningar oavsett kön eller ålder. Män är dock något mer benägna än kvinnor att vilja namnge idrottspersonen som tagit anabola steroider och företagsledaren som åtalats för falskdeklaration. Likaså är yngre journalister (<50 år) mer benägna att vilja namnge politikerna som åtalats för falskdeklaration respektive rattfylleri jämfört med sina äldre kollegor.

Figur 1 Journalisters syn på namnpublicering, 2020 (procent)

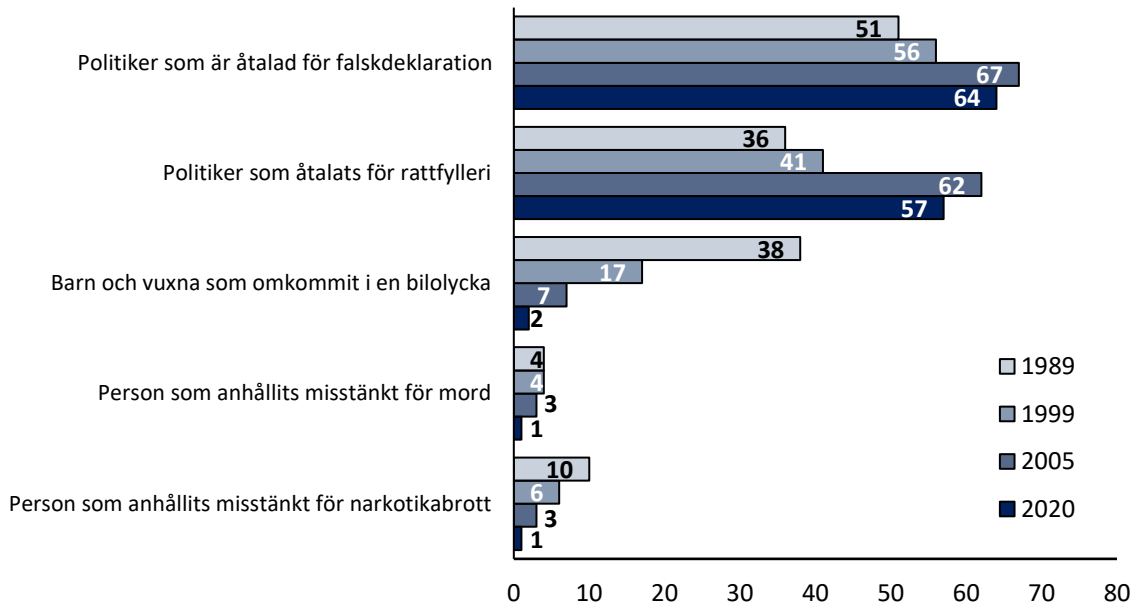
Kommentar: När nyhetsmedier skriver om brott, olyckor och människors privatliv riskerar man ibland att kränka/skada de berörda personerna och deras anhöriga. Men händelsen kan ha ett så stort allmänt intresse att den ändå bör publiceras. Hur anser du att medier bör behandla namnet på berörda personer i följande fall? Antal svar var 911.

Källa: Journalistpanelen 12, 2020.

Sett över tid finns för vissa frågor finns en tydlig förändring i hur journalister förhåller sig till namnpublicering. För exemplen där en politiker har åtalats för brottslighet, har uppfattningen om att nyheten ska publiceras utan någon inskränkning stärkts över tid (figur 2). Åren 1989 och 1999 ansåg ungefär hälften av yrkesgruppen att politikern som fuskat med deklARATIONEN skulle namnges, vilket kan jämföras med 64 procent år 2020. Under samma period har andelen som menar att politikern som åtalats för rattfylleri ska namnges ökat från 36 till 57 procent.

Samtidigt har uppfattningen om att publicera namn på barn och vuxna som omkommit i en bilolycka försvagats. Uppfattningen om att personer som anhållits misstänkta för brott inte ska namnges har varit dominerande såväl i slutet av 1980-talet som i början av 2020-talet, och har i vissa fall till och med stärkts ytterligare.

Figur 2 *Andel journalister som anser att namn ska publiceras i samband med olika händelser, 1989, 1999, 2005 och 2020 (procent)*

Kommentar: Frågan/svarsalternativ visas i figur 1. Figuren ovan visar andel som svarat *Ska redovisas utan inskränkningar*.

Källa: De svenska journalistundersökningarna 1989, 1999 och 2005, samt Journalistpanelen 12, 2020.

Ansvar för medietiken vilar på professionen

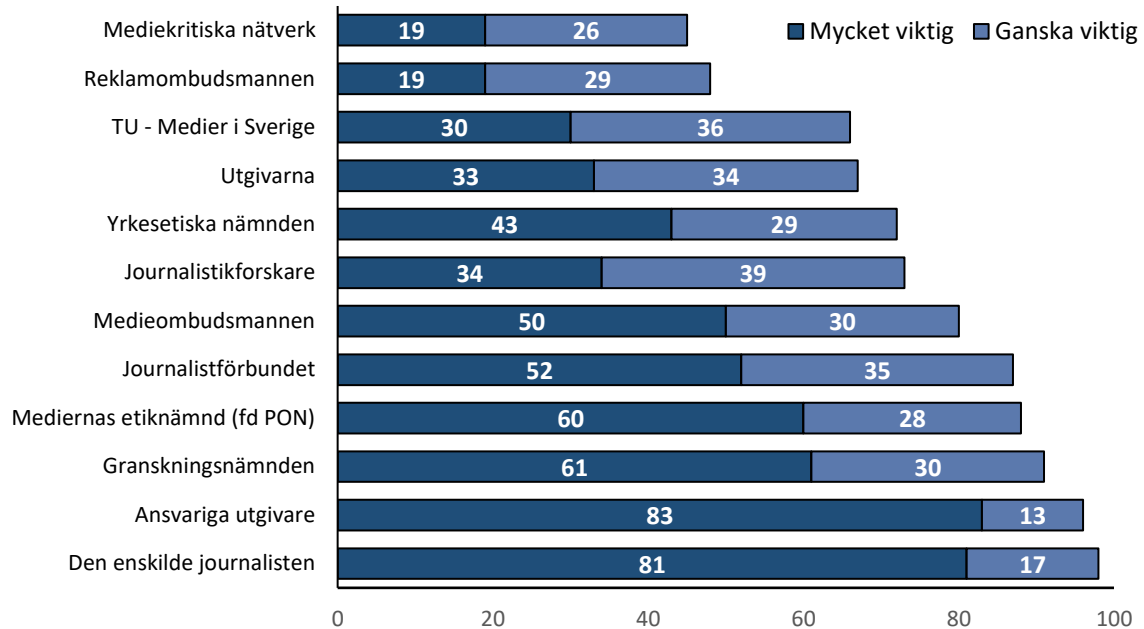
Vilka aktörer är då viktigast för att det ska vara möjligt att upprätthålla god journalistisk etik? Enligt journalisterna är det professionen själv har störst ansvar att tillse att journalistiken håller högsta kvalitet i fråga om etik. Drygt 80 procent av journalisterna svarar att den enskilde journalisten samt ansvariga utgivare fyller en mycket viktig funktion (figur 3).

Bland de externa aktörer som flest bedömer vara mycket viktiga hittas Granskningsnämnden och Mediernas etiknämnd (ca 60 procent), därefter följer Journalistförbundet och Medieombudsmannen (ca 50 procent). Reklamombudsmannen och mediekritiska nätverk upplevs däremot inte lika viktiga – endast var femte journalist anser att dessa är mycket viktiga för att upprätthålla god journalistisk etik.

På frågan om hur väl olika aktörer sköter sina uppgifter på detta område svarar knappt var femte journalist att Granskningsnämnden och Mediernas etiknämnd sköter arbetet mycket väl (figur 4). Om också andelen som anser att arbetet sköts ganska väl inkluderas i bedömningen, menar totalt 68 procent att Granskningsnämnden sköter sitt arbete åtminstone ganska väl medan motsvarande andel för Mediernas etiknämnd är 59 procent. Endast 4 procent menar att Reklamombudsmannen sköter sitt arbete väl, medan 24 procent menar att arbetet sköts åtminstone ganska väl.

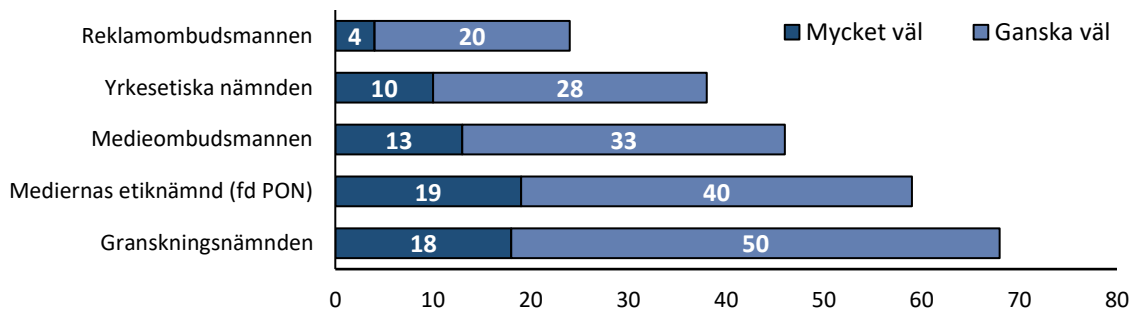
Figur 3 Olika aktörers viktighet för upprätthållandet av god journalistisk etik, 2020 (procent)

Kommentar: Hur viktiga anser du att följande aktörer är för att upprätthålla god journalistisk etik? Svarsalternativen var Mycket viktig, Ganska viktig, Inte särskilt viktig, Inte alls viktig, Ingen åsikt. Antal svar var 877.

Källa: Journalistpanelen 12, 2020.

Figur 4 Bedömning av hur väl olika aktörer sköter sitt arbete, 2020 (procent)

Kommentar: Hur väl anser du att följande aktörer sköter sina uppgifter? Svarsalternativen var Mycket väl, Ganska väl, Inte särskilt väl, Inte alls väl, Ingen åsikt. Antal svar var 877.

Källa: Journalistpanelen 12, 2020.

Har du frågor om resultaten ovan eller vill veta mer om de forskningsprojekt som har ingått i studien? Kontakta gärna de medverkande forskarna:

- Ansvarig för delstudien om **namnpublicering** (figur 1–2 ovan) är professor **Bengt Johansson** (bengt.johansson@jmg.gu.se) vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet.
- Ansvarig för delstudien om **granskningsinstanser** (figur 3–4) är docent **Maria Edström** (maria.edstrom@jmg.gu.se) vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet.

Om Journalistpanelen

Journalistpanelen omgång 12 genomfördes 30 januari till 6 mars 2020. Undersökningen omfattade frågor om medieetik, diskriminering och sponsring av journalistik. Flera av frågorna var uppföljningar på sådant som omfrågats i tidigare undersökningar. Totalt besvarades enkäten av 911 journalister runt om i landet.

Journalistpanelen drivs av SOM-institutet i samverkan med Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) vid Göteborgs universitet. Enkätfrågorna utformas av disputerade forskare i samråd med forskningsansvarig, docent Ulrika Andersson vid SOM-institutet, och administreras via webbenkätverktyget Qualtrics.

Deltagande i de enkätundersökningar som görs av Journalistpanelen är alltid frivilligt och panelmedlemmarna kan när som helst välja att avanmäla sig från framtida deltagande i panelen. Personuppgifter behandlas i enlighet med den europeiska dataskyddsförordningen (GDPR) och övrig kompletterande lagstiftning, samt i enlighet med Göteborgs universitets regler för personuppgiftshantering. Uppgifterna behandlas konfidentiellt.

De svar som deltagarna lämnar i enkäterna behandlas för forskningsändamål, vanligen med olika statistiska analysmetoder. Alla resultat presenteras på gruppnivå i form av exempelvis procent, medelvärden och andra statistiska mått, vilket gör att enskilda svars personer aldrig kan identifieras. Journalistpanelen är etikprövad av Etikprövningsmyndigheten.

Kontakt: Ulrika Andersson, vetenskapligt ansvarig för Journalistpanelen:
journalistpanelen@jmg.gu.se, ulrika.andersson@som.gu.se
